

ТЕТЯНА РИБАК,

аспірант

(Україна, Хмельницький, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія)

TETIANA RYBAK,

postgraduate student

(Ukraine, Khmelnytskyi, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy)

Особливості методичної роботи україномовних шкіл за кордоном
Peculiarities of the Methodical Work of Ukrainian Schools Abroad

У статті окреслено основні чинники виникнення українського шкільництва за межами української держави. Автором обґрунтовано основні причини еміграції українського населення. У статті відзначено, що реформування системи національної освіти та її розвиток є основою для інтелектуального, духовного, культурного розвитку українського суспільства, виходу його на міжнародну арену світових взаємовідносин.

Акцентовано увагу на тому, що одним із способів розповсюдження національної ідеї українського етносу зарубіжжя першочергова роль належить освіті, шкільництву.

Автором виокремлено послідовні етапи розвитку українознавчої освіти за кордоном. Детерміновано основні чинники збереження етнічної ідентичності в іншонаціональному середовищі. З'ясовано особливості становлення шкільництва в країнах поселення українських громад, які спричинили багатоманітність форм вияву української освіти в зарубіжжі. Репрезентовано організаційно-методичну структуру освітніх установ діаспори.

Встановлено, що процес розвитку українського шкільництва за кордоном тісно пов'язаний з історією української еміграції. Доведено, що рівень розвитку української освіти в зарубіжжі залежав від впливовості українців у творенні власної держави. Детальна характеристика життєдіяльності українських освітніх закладів зарубіжжя показала, що рідні школи, «просвітні» товариства з моменту їх появи у країнах поселення українців були не лише осередками освіти, але й вели значну культурно-просвітницьку діяльність як серед своїх земляків, так і в іншонаціональному середовищі.

Автором доведено, що шкільництво українського зарубіжжя – це складова української педагогіки, важливий чинник збереження української національної ідентичності.

Ключові слова: *україномовні школи, українська західна діаспора, еміграція, етнічна ідентичність, національна свідомість, педагогіка, українське зарубіжжя.*

The main factors of emergence of Ukrainian education outside of Ukraine were delineated in the article. The main reasons of migration of Ukrainian population have been substantiated by the author. It was determined that the reforming of the national education system and its development is the basis for intellectual, spiritual and cultural development of Ukrainian society, its exit into the international arena of world relationships.

The attention was focused on the fact that one of the methods for dissemination of national idea of Ukrainian ethnic of abroad countries primary role belongs to the education.

The successive stages of the development of Ukrainian education abroad were singled out by the author. It has been determined the main factors for the preservation of ethnic identity in a foreign environment. Peculiarities of schooling formation in the countries of settlement of Ukrainian communities that caused diversity of forms for manifestation of Ukrainian education abroad have been clarified. The organizational and methodological structure of educational institutions of Diaspora was represented in this article.

It has been established that the development process of Ukrainian education abroad is closely linked with the history of Ukrainian immigration. It has been proved that the level of Ukrainian education abroad depended on the Ukrainian influence in the creation of their state. It has been determined the main reasons of the mass migration of working age people outside the country and the preservation of their native word in a foreign country.

Detailed characteristics of Ukrainian educational institutions of abroad countries showed that native schools, «translucent» associations since their emergence in the West Ukrainian settlements were not only centers of education, but were significant cultural and educational activities among their countrymen, and in foreign environment.

It has been proved that Ukrainian schooling of abroad countries is a component of Ukrainian pedagogy, an important factor in the preservation of Ukrainian national identity.

Key words: *Ukrainian schools, Ukrainian Western Diaspora, emigration, ethnic identity, national consciousness, pedagogy, Ukrainian abroad.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Одним із пріоритетних місць у сучасному інформаційному світі належить освіті. Освіта завжди стоїть перед необхідністю піднятися до рівня соціальних змін та виконувати нові соціальні замовлення [11, с.6]. Від рівня та якості системи національної освіти залежить активність громадян у суспільно-політичному житті держави. Це забезпечується відповідною законодавчою базою: Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») [4], Закон України «Про освіту» [5], Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті [8] та Концепція національного виховання [10].

Варто зазначити, що реформування системи національної освіти та її розвиток є основою для інтелектуального, духовного, культурного розвитку українського суспільства, виходу його на міжнародну арену світових взаємовідносин.

Національне виховання в українській державі має бути спрямоване на формування у молоді і дітей світоглядної свідомості, ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв, інших соціально значущих надбань вітчизняної і світової духовної культури [4].

Акцентуємо увагу на тому, що каталізатором вище зазначеного виступає світове українство: українці, які проживають на теренах нашої держави та за її межами. Державна політика з цього питання реалізується також через прийняття ряду законодавчих документів: Закон України «Про правовий статус закордонних українців», Державна програма «Українська діаспора до 2000 року», Національна програма «Закордонне українство», Державна програма співпраці із закордонними українцями, Національна концепція співпраці із закордонними українцями. Тому цілком стає очевидно, для того, щоб забезпечити інтенсивне поширення української національної ідеї, потрібно налагодити тісний зв'язок із закордонними українцями, створити єдиний національно-культурний освітній простір.

Одним із способів розповсюдження національної ідеї українського етносу зарубіжжя першочергова роль належить освіті, шкільництву. У ст. 12 Конституції України проголошується: «Україна дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави» [7]. Саме через організацію потужної бази україномовної мережі шкіл можна уникнути асиміляції народу за кордоном, сприяти розвитку самосвідомості, самоідентифікації нації, формувати національно свідому, гармонійно-розвинену особистість, патріота України.

Аналіз досліджень і публікацій... Серед наукового кола досліджень розвитку шкільництва української західної діаспори присвячені роботи І. Руснака, І. Божук, М. Василик, С. Карпенка, І. Вінницького, С. Наріжного, С. Сірополка та ін.

Формування цілей статті... Мета нашого дослідження – обґрунтувати джерела та етапи розвитку шкільництва за кордоном та зацентувати увагу саме на організаційно-методичній діяльності освітніх установ діаспорян.

Виклад основного матеріалу... Становлення діаспорного шкільництва української держави обумовлено низкою факторів: 1) Еміграція з України як фактор, що виявився у кількісних і якісних показниках еміграційного середовища (чисельність, низький рівень освіти тощо), відтак – практична необхідність в освітніх закладах для українського соціуму. 2) Формування засад нової школи в Україні й перенесення цього досвіду на еміграцію. Ці процеси фактично були паралельними, адже на поч. ХХ ст. і на українських землях, і в еміграції розвиток українського шкільництва відбувався на громадських засадах. 3) Поразка Української революції 1917-1921 рр., а відтак й неможливість гармонійного розвитку національного шкільництва в Україні. 4) Виїзд значної частини відомих діячів української школи й педагогіки за кордон і продовження там теоретичної й практично-педагогічної роботи. 5) З появою політичної еміграції у 20-х рр. ХХ ст. пов'язано поглиблення теоретичних розробок у галузі українського шкільництва та значення ролі освіти для розвитку самосвідомості нації і розширення освітньої мережі.

У дослідженні М. Василик окреслені наступні етапи розвитку українознавчої освіти за кордоном:

1-й етап логічно збігається з першою хвилею української еміграції кінця ХІХ – початку ХХ століття. Характерними особливостями його було створення освітніх осередків «Просвіт», заснування перших шкіл громадсько-приватного типу.

II етап – період Української революції 1917-1921 рр. характеризувався появою Української держави як чинника українського суспільства, а отже й освітнього життя українців за кордоном. Закладено було основні напрямні політики взаємин між державою і українцями за межами України та показано значення ролі освіти у суспільному житті.

III етап – 20-40-і рр. ХХ ст. пов'язаний із українською політичною еміграцією. Характеризується значною активізацією українського громадського та культурно-освітнього життя, передовсім на теренах Європи.

IV етап – 50-80-і рр. ХХ ст. – період громадсько-організаційного усталення шкільної освіти у

країнах проживання українських громад. Характерними рисами цього періоду було затухання освіти у європейських країнах і перенесення акцентів в освітній діяльності до США, Канади, Австралії.

V етап – поч. 90-х рр. XX ст. – до сьогодні характеризується активізацією організаційної діяльності з розвитку і розширення національно-освітніх потреб, що було зумовлено проголошенням незалежності України й появою нового фактору – освітніх запитів українців, які проживають на теренах колишнього СРСР й новітньої трудової еміграції.

Отже, можна цілком погодитися з тим, що процес становлення українського шкільництва в зарубіжжі відбувався одночасно з еміграцією з України та освоєнням нових земель у країнах поселення, і був зумовлений як потребами в освіті, оскільки переважна більшість переселенців були малоосвіченими, так і прагненням українців зберегти власну етнічну ідентичність в іншонаціональному середовищі. Подальший розвиток шкільництва українського зарубіжжя перебував у безпосередній залежності від державотворчих процесів в самій Україні. Як наслідок, у своєму розвитку з кінця XIX і впродовж всього XX ст. українознавча освіта за межами України пройшла кілька етапів, що характеризувалися особливостями структуризації шкільництва та його ролі у житті зарубіжних українців [3, с.12–13].

Відомо, що серед еміграційного потоку переважна більшість людей були малоосвіченими, тому завданням перших освітніх установ було збереження етнічної ідентичності в іншонаціональному середовищі, формування національної самосвідомості молоді через вивчення української мови для спілкування як в громаді, так і поза її межами.

Зауважимо на тому, що у національному вихованні першочергова роль у прищепленні любові до вивчення та спілкування рідною мовою належала родині, церкві, школам та громадським організаціям. На родині емігрантів була покладена надзвичайно велика відповідальність у вихованні національної свідомості підрастаючого покоління, адже повноцінна гармонійно розвинена особистість повинна бути вихованою виключно на рідномовному ґрунті. Дотримання в сім'ях української атмосфери, етнічної культури, традицій, звичаїв, вивчення рідної мови, покликано сформувати міцну, сильну та свідому спільноту, а отже, активне суспільство глобалізаційного процесу.

На думку Віри Лукаш-Боднарук, рідна мова – це перший і основний чинник національного виховання. Вона – одна з характеристичних ознак національної приналежності і найважливіше знаряддя розвитку національної свідомості. Дехто каже, що любити Україну можна навчити і в чужій мові. Може це і правда у відокремлених випадках, але це те саме, що читати Шевченка в чужому перекладі. Глибоку вартість може мати тільки виховання в українській мові, бо репрезентувати гідно свій народ може тільки той, хто знає добре рідну мову. Батьки, що не навчили дітей української мови, позбавили їх змоги засвоїти собі духовні надбання нашої культури та пізнати в оригіналі пам'ятки нашої культури [1, с.10].

У дослідженні Л. Божок зазначено, що у вихованні української діаспорної молоді мали місце також церковні установи. Митрополит Іларіон (І.Огієнко) стверджував наступне: «на чужині рідна Церква набирає все більшого значення: вона – душа наша, наше сумління, вона – наша Мати, що береже своїх дітей від загибелі». Отже, церква в діаспорі – це не просто релігійний центр, це, образно кажучи, серце української спільноти, етнічної традиції виховання, просвіти, культури й менталітету. Це те, що єднає молодь діаспори з її предками на рідній землі, те, що не дозволяє їй загубитись серед велелюддя народів у країнах поселення. Урочисте відзначення релігійних свят за українським звичаєм – неперевершений виховний чинник [2, с.11].

Крім того, до виховання молоді українського зарубіжжя мали причетність також рідномовні школи та курси українознавства. Виникнення та організацію перших україномовних курсів за океаном приписують ентузіастці, народній вчительці Михайлині Ставничій та інженеру Михайлу Бобкову. За ініціативи М. Ставничої, довголітньої виховниці молоді в Україні, гурток жінок-ентузіасток суспільної праці для України заснував у Клівленді в 1952 році 33-ій Відділ Союзу Українок Америки ім. Лесі Українки. Одним з перших кроків Відділу було заснування у 1953 році «Світлички» [12, с.28].

Варто наголосити на тому, що на ниві педагогічного зарубіжжя працювали й інші освітяни, як: Володимир Радзикевич, Михайло Ждан, Григорій Голембйовський, Володимир Павлусевич, Наталя Тарасюк, Марія Олексин, Анна Єзерська, Олена Дуб, Володимир Смаль-Стоцький, Роман Лесик, Роман Чучкевич, Григорій Голембйовський, Іван Бурда, Іван Фур, Юра Яремкевич і Кость Мельник та багато інших.

Пропонуємо розглянути організаційно-методичну структуру освітніх установ діаспорян на прикладі організації навчально-виховної діяльності в Українській Суботній Школі Товариства «Рідна школа».

Варто зазначити, що основними завданнями Української Суботньої Школи Товариства «Рідна

Школа» були наступні: навчати дітей і молодь українській мові та інших українознавчих предметів, християнської релігії; виховувати у молоді шанобливе ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, української мови, національних і християнських цінностей; усвідомлення й зміцнення почуття національної самосвідомості у європейському дусі; представляти українознавче шкільництво перед українською громадою, її організаціями і пропагувати потребу існування, розбудови й забезпечення шкіл українознавства; поширювати інформацію про українське шкільництво в навчально-виховних, суспільно-громадських колах української діаспори та України [9, с.2].

Відомо, що організація навчально-виховного процесу в Українській Суботній Школі Товариства «Рідна Школа» включала в себе наступні складові компоненти:

1. Українська Суботня Школа Товариства «Рідна Школа» планує свою роботу самостійно відповідно до річного плану. В плані роботи відображаються найголовніші питання роботи навчального закладу, визначаються перспективи його розвитку. План роботи на наступний шкільний рік затверджується батьківським комітетом в кінці навчального року.

2. Основним документом, що регулює навчально-виховний процес, є робоча навчальна програма, яка затверджується директором при погодженні з педагогічною радою.

3. Відповідно до робочої навчальної програми педагогічний колектив школи (садка) самостійно добирає підручники, навчальні посібники, а також науково-методичну літературу, дидактичні матеріали, форми, методи, засоби навчальної роботи, що мають забезпечувати виконання основних завдань школи.

4. Крім різних форм обов'язкових навчальних занять, у навчальному закладі проводяться факультативні заняття (гуртки) та заходи, що передбачені окремим розкладом і спрямовані на задоволення освітніх інтересів учнів та на розвиток їх творчих здібностей, нахилів і обдарувань.

5. Участь учнів у громадських заходах, організованих Українською Суботньою Школою, є частиною навчально-виховного процесу.

6. Учням, які закінчили певний ступінь Української Суботньої Школи, видається відповідний документ у формі довідки (сабочок) або свідоцтва (школа) [9, с.3].

Зауважимо, що педагогічні працівники Української Суботньої Школи Товариства «Рідна Школа» мали певні зобов'язання:

– забезпечувати належний рівень викладання навчальних дисциплін відповідно до робочої навчальної програми;

– сприяти розвитку інтересів, нахилів та здібностей дітей, а також збереженню їх здоров'я, пропагувати здоровий спосіб життя;

– сприяти зростанню іміджу навчального закладу;

– настановленням і особистим прикладом утверджувати повагу до народних традицій і звичаїв, духовних та культурних надбань українського народу, української мови, національних цінностей, принципів загальнолюдської моралі;

– створювати сприятливу навчальну атмосферу, плекаючи в учнів емоційну прив'язаність до українського світу;

– виховувати в учнів/вихованців повагу до батьків, родини та всіх людей; готувати учнів до самостійного життя в дусі взаєморозуміння, миру, злагоди між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами;

– дотримуватися педагогічної етики, моралі, поважати гідність учнів;

– постійно підвищувати свій професійний рівень та педагогічну майстерність.

Зважаючи на те, що управління Українською Суботньою Школою Товариства «Рідна Школа» здійснювалося батьківським комітетом, безпосереднє керівництво навчальним закладом здійснював все ж таки його директор [9, с.5].

Варто зазначити, що батьківський комітет також повинен був забезпечити якісну та фінансову підтримку роботи Української Суботньої Школи, а саме:

– формування позитивного іміджу Української Суботньої Школи;

– фінансове забезпечення школи: забезпечення навчально-методичним матеріалом та зміцнення матеріально-технічної бази школи, фінансування культурно-масових заходів, прогулянок, фінансові видатки дирекції та вчителям, закупівля технічного та канцелярського обладнання;

– залучення додаткових джерел фінансування школи (влаштування культурно-масових заходів, тощо);

– піклування про підтримання задовільного стану приміщення школи;

– підтримка громадських ініціатив щодо вдосконалення навчання та виховання учнів і роботи педагогів;

– організація дозвілля вихованців;

– об'єднання зусиль педагогічного і учнівського колективів, батьків, громадськості щодо розвитку Української Суботньої Школи та удосконалення навчально-виховного процесу [9, с.6].

Закцентуємо на тому, що характеристика життєдіяльності українських освітніх закладів зарубіжжя показала, що рідні школи, «просвітні» товариства з моменту їх появи у країнах поселення українців були не лише осередками освіти, але й вели значну культурно-просвітницьку діяльність як серед своїх земляків, так і в іншонаціональному середовищі. З цією метою створюються театральні гуртки, студії декоративно-ужиткового мистецтва, хори, спортивні клуби тощо. Вагомим фактором підтримки рідномовної освіти та підготовки фахівців з українознавчих дисциплін вищого рівня кваліфікації стала діяльність українознавчих інституцій при університетах в країнах проживання українських громад.

Висновки з описаного дослідження... Отже, здійснене нами дослідження особливостей методичної роботи україномовних шкіл за кордоном дає підстави стверджувати, що процес розвитку українського шкільництва тісно пов'язаний з історією української еміграції. У такий спосіб шкільництво українського зарубіжжя вливалось в річище освітньої системи, було складовою української педагогіки, важливим чинником збереження української національної ідентичності в полікультурному середовищі.

До перспективних напрямів досліджень у даній сфері можна віднести такі проблеми: рівень розвитку української освіти в зарубіжжі, який залежав від впливовості українців у творенні власної держави; становлення шкільництва в країнах поселення українських громад, що спричинили багатовекторність, різноманітність форм вияву української освіти в зарубіжжі: курси грамоти, середні школи, рідні школи, світлички (дитячі садки), курси українознавства, суботні (недільні) школи українознавства, пункти вивчення української мови тощо.

Список використаних джерел та літератури / References:

1. Боднарук В. Л. Роля школи українознавства у вихованні української дитини в Америці / В. Л. Боднарук // Наше життя. – 1989. – № 3. – С. 10. / Bodnaruk V. L. Rolia shkoly ukrainoznavstva u vykhovanni ukrainiskoi dytyny v Amerytsi (The role of Ukrainian schools in bringing up of a Ukrainian child in America), *Nashe zhyttia*, 1989, Issue 3, 10 p. [in Ukrainian]
2. Божук Л. В. Шкільництво українського зарубіжжя: традиції та сучасний досвід : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 09.00.12 / Л. В. Божук. – Київ : Б.в., 2009. – 18 с. / Bozhuk L. V. Shkilnytstvo ukrainskoho zarubizhzhia: tradytsii ta suchasnyi dosvid (Schooling of Ukrainian Diaspora: traditions and modern experience), Thesis abstract of Cand. Sc. (History), 09.00.12, Kyiv, 2009, 18 p. [in Ukrainian]
3. Василик М. С. Тенденції національного виховання українців США і Канади (друга половина ХХ - початок ХХІ ст.): автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / М. С. Василик. – Київ, 2013. – 19 с. / Vasylyk M. S. Tendentsii natsionalnoho vykhovannia ukraintsiiv SShA i Kanady (druha polovyna XX – pochatok XXI st.), Thesis abstract of Cand. Sc. (Pedagogical), Kyiv, 2013, 19 p. [in Ukrainian]
4. Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття»), затвердж. постановою Кабінету Міністрів України № 896 від 03.11.1993 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF>. (access date: 09.09.2015). / Derzhavna natsionalna prohrama «Osvita» («Ukraine XXI stolittia»), (State national program of «Education» («Ukraine of XXI Century»)) approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine from 03.11.1993, no. 896, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF>. (access date: 09.09.2015). [in Ukrainian]
5. Закон України «Про освіту» прийнятий 23.05.1991 р. ; №1060 ; зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 34. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>. – Дата звернення: 10.09.2015. / Zakon Ukrainy «Pro osvitu» (The Law of Ukraine «On Education» adopted 23.05.1991 no. 1060, with changes and additions // Details of Supreme Council of Ukraine, 1991, no. 34, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>. (access date: 09.09.2015). [in Ukrainian]
6. Климишин О. Виховання дитини і середовище / О. Климишин // Наше життя. – 1954. – № 11. – С. 1. / Klymyshyn O. Vykhovannia dytyny i seredovyshe (Upbringing a children and Environment), *Nashe zhyttia*, 1954, Issue 11, 1 p. [in Ukrainian]
7. Конституція України, Закон від 28.06.1996 р., № 254к/96-ВР / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. – Дата звернення: 11.09.2015. / Konstytutsiia Ukrainy (The Constitution of Ukraine, the Law from 28.06.1996, no. 254k/96-BP / Details of Supreme Council of Ukraine (SCU), 1996, no. 30, art. 141, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. (access date: 11.09.2015). [in Ukrainian]
8. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті: Указ Президента України № 347/2002 від 17.04.02 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/other/2827/>. – Дата звернення: 09.09.2015. / Natsionalna doktryna rozvytku osvity Ukrainy u XXI stolitti: Ukaz Prezydenta Ukrainy (National Doctrine of Education of Ukraine in the XXI century), the Decree of the President of Ukraine), no. 347/2002 from 17.04.02, available at: <http://osvita.ua/legislation/other/2827/>. (access date: 09.09.2015). [in Ukrainian]

9. Правильник Української Суботньої Школи Товариства «Рідна школа». – Мюнхен. – 2006. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrainskashkola.at.ua/Pravylnyk_USS.pdf. – Дата звернення: 10.09.2015. / Pravylnyk Ukrainiskoi Subotnoi Shkoly Tovarystva «Ridna shkola», (Bulletin of Ukrainian Saturday schools of Society «Native school», Munich, 2006, available at: http://ukrainskashkola.at.ua/Pravylnyk_USS.pdf. (access date: 10.09.2015). [in Ukrainian]

10. Про затвердження Концепції національного виховання студентської молоді // Рішення Колегії МОН України від 25.06.09 року, протокол № 7/2-4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/4310/. – Дата звернення: 12.09.2015. / Pro zatverdzhennia Kontseptsii natsionalnoho vykhovannia studentskoi molodi (On approval of the Concept of national education of student young people), the decision of the College of Education of Ukraine from 25.06.09, protocol no. 7/2-4, available at: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/4310/. (access date: 12.09.2015). [in Ukrainian]

11. Семчишин М. Тисяча років української культури / М. Семчишин. – К. : Друга ріка; Фенікс, 1993. – 550 с. / Semchyshyn M. Tysiacha rokiv ukrainskoi kultury (Thousand Years of Ukrainian culture), *Druha rika; Feniks*, Kyiv, 1993, 550 p. [in Ukrainian]

12. Сидір М. Дописи округ і відділів Союзу Українок Америки / М. Сидір // Наше життя. – 1993. – № 1. – С. 28. / Sydir M. Dopysy okruh i viddiliv Soiuzu Ukrainok Ameryky (Posts of district and departments of Union of Ukrainians in America), *Nashe zhyttia*, 1993, Issue 1, 28 p. [in Ukrainian]

Дата надходження статті: «15» вересня 2015 р.

Стаття прийнята до друку: «30» вересня 2015 р.

Рецензенти:

Романишина Л. – доктор педагогічних наук, професор

Зданевич Л. – доктор педагогічних наук, професор

Рибак Тетяна – аспірант Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, e-mail: rb.sisters.999@yandex.ru

Rybak Tetiana – postgraduate student of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, e-mail: rb.sisters.999@yandex.ru

УДК 37.015.2

ІГОР РОЩІН,

*кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент
(Україна, Миколаїв, Відокремлений підрозділ «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв»)*

IHOR ROSHCHIN,

*candidate of physical training and sports sciences, assistant professor
(Ukraine, Mykolaiv, Separated unit «Mykolaiv branch of Kyiv National University of Culture and Arts»)*

Фізіологічне підґрунтя підготовки дитини до взаємодії з навколишнім світом

Physiological Basis of Preparation of the Child to Interact With the Surrounding World

У статті автором здійснено аналіз наукового підґрунтя розвитку дитини, її взаємодії з навколишнім світом. Узагальнено, що взаємодія дитини з навколишнім світом, тобто його пізнання, відбувається через відчуття та сприйняття. Актуалізовано цей процес в сучасних умовах розвитку, навчання і виховання дітей.

Охарактеризовано поняття «відчуття» – це психічне відображення властивостей реальності, яке виникає і функціонує в процесі життя. Це найпростіша пізнавальна діяльність, через яку дитина отримує елементарні відомості про зовнішнє середовище і стани свого організму. Відчуття у своїй якості та розмаїтті відбивають різноманітність значущих для людини властивостей навколишнього середовища. Життєва роль відчуттів полягає в тому, щоб своєчасно й швидко доводити до центральної нервової системи, як головного органу управління діяльністю всього організму, відомості про стан зовнішнього та внутрішнього середовища та наявність у ньому біологічно значущих факторів

Більш складним процесом є сприйняття – віддзеркалення предметів, явищ, процесів і сукупності їх властивостей в їх цілісності при безпосередній дії цих предметів і явищ на відповідні органи чуття. Сприйняття тісно пов'язано з руховою діяльністю, з емоційними переживаннями, різноманітними розумовими процесами.

Ключові слова: відчуття, сприйняття, пізнання, розвиток, дитина.